

5. Янцов А. О некоторых вопросах построения учебных предметов / А. Янцов // Советская педагогика. – 1965. – № 5.
6. Давыдов В. В. Виды обобщений в обучении: Психологические проблемы построения учебных предметов / В. В. Давыдов. – М. : Педагогическое общество России, 2000. – 480 с.
7. Давыдов В. В. Особенности реализации содержательного обобщения в обучении / В. В. Давыдов // Хрестоматия по психологии : [учеб. пособие для студентов пед. ин-тов] / под ред. А. В. Петровского. – М. : Образование, 1987. – С. 401–408.
8. Занков Л. В. Дидактика и жизнь / Л. В. Занков. – М. : Образование, 1968. – 175 с.
9. Сухомлинский В. А. Павлышская средняя школа / В. А. Сухомлинский // Изб. произв. : в 5 т. – К. : Радянська школа, 1980. – Т. 4.
10. Сухомлинська О. В. Ідея свободи у вихованні в європейській педагогіці і спадщині В. Сухомлинського / О. В. Сухомлинська // Європейська педагогіка і Василь Сухомлинський як сучасний педагог-гуманіст : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., присвяч. 75-річчю від дня народження видатн. укр. педагога. – К., 1993. – С. 50–57.
11. Сухомлинский В. А. Сто советов учителю / В. А. Сухомлинский // Изб. произв. : в 5 т. – К. : Радянська школа, 1980. – Т. 2. – С. 447–701.
12. Сухомлинський В. О. Відповідність методів навчання змісту і меті уроку / В. О. Сухомлинський // Радянська школа. – 1959. – № 11. – С. 9–12.
13. Занков Л. В. Дидактика и жизнь / Л. В. Занков. – М. : Просвещение, 1968. – 147 с.

Аннотация

Л.В.Пироженко

Проблемы содержания образования в наследии В.А.Сухомлинского

В статье анализируются взгляды известного украинского педагога Василия Александровича Сухомлинского на проблему отбора, структурирования и реализации содержания среднего образования в теории и практике начальной и средней школы в 60-70-х гг. XX столетия.

Ключевые слова: общее среднее образование, содержание обучения, научные планы, научные программы, учебники.

Summary

L.V.Pyrozhenko

The Problems of Content of Education in V.O.Sukhomlyns'kyi's Heritage

The views of the famous Ukrainian pedagogue Vasyl' Oleksandrovykh Sukhomlyns'kyi to the problem of selection, structuring and realization of content of secondary education in theory and practice of primary and secondary school in 1960 – 1970 are analysed in the article.

Key words: general secondary education, content of education, scientific plans, textbooks.

Дата надходження статті:

„2” вересня 2011 р.

УДК 373.3:929–051В.Сухомлинський(477)(045)

О.Т.ПИСАРЧУК,

асистент

(м.Тернопіль)

**Формування освітньо-розвивального середовища початкової школи
в педагогічному досвіді В.Сухомлинського**

Конкретизовано поняття та виділено основні компоненти освітньо-розвивального середовища початкової школи В. Сухомлинського, узагальнено основні механізми його створення; досліджено чинники, умови та особливості організації освітньо-розвивального середовища початкової школи у педагогічному досвіді В. Сухомлинського; обґрунтовано можливості трансформації ідей В. Сухомлинського щодо формування освітньо-розвивального середовища в сучасну систему початкової освіти.

Ключові слова: освітньо-розвивальне середовище, початкова школа, педагогічна спадщина В.Сухомлинського, компоненти освітньо-розвивального середовища.

Постановка проблеми в загальному вигляді... Результативне вирішення оновлених освітніх завдань, визначених у Державній національній програмі „Освіта” („Україна ХХІ століття”), Державній програмі „Вчитель”, залежить від якості професійної підготовки педагога, зокрема вчителя початкової школи. Підготовка нової генерації вчителів спрямована на усвідомлення необхідності створення позитивного навчального середовища шляхом активізації інтелектуальних і почуттєво-емоційних ресурсів кожного учня. Реалізація такого підходу в початковій ланці освіти закладає основи демократизації сучасної школи, сприяє утвердженню діалогічного підходу до навчального спілкування, уможливорює організацію ефективної педагогічної взаємодії учасників навчально-виховного процесу. Тому виникає необхідність застосування у професійній освіті відповідним чином організованого освітньо-розвивального середовища.

Серед освітніх, виховних та розвивальних факторів, що впливають на розвиток особистості, вагоме місце займає середовище дитини, орієнтоване на зменшення або послаблення дії деструктивних впливів, а також узгодження виховних цілей різних соціальних інституцій, які безпосередньо чи опосередковано впливають на її розвиток. Різні підходи до використання виховних можливостей середовища осмислювалися педагогами, психологами, соціологами.

Динаміка соціальних умов існування сучасної освіти в цілому, початкової школи зокрема, активізує доцільність переосмислення концептуальних положень В.О.Сухомлинського, який „вже в 60-70-ті роки минулого століття з позицій гуманної педагогіки підходив до питань формування особистості школяра, роботи школи, вчителя” [2, 269]. В умовах тоталітарного суспільства, комуністичної ідеології видатний педагог, директор школи планував, прогнозував роботу на гуманістичних, демократичних засадах. Він створив доцільне, сприятливе освітнє середовище для повноцінного розвитку особистості школяра, для становлення вчителя-професіонала, для підвищення педагогічної освіти батьків, для залучення громадськості до виховання дітей.

Аналіз досліджень і публікацій... Спадщину В.Сухомлинського досліджують у контексті різних наукових проблем: взаємодії людини і соціуму (В. Кремень), філософії дитинства (М.Антонець, А. Богущ, Т. Кочубей), виховної системи (О. Білюк, Г.Бучківська), виховання школяра громадянського і патріотичного виховання (В.Кіндрат, Б. Кваша, М. Мухін, А.Розенберг), самовиховання школярів (О. Дуда), реалізації принципу природовідповідності (В.Кравцов), організації позакласної навчально-виховної діяльності (Т. Остапівська), творчої реалізації ідей у зарубіжній школі (Л. Цзихуа), духовних домінант (І. Бех, Н. Дічек), гуманістичної педагогіки і виховання гуманістичних цінностей (М. Библюк, І. Зязюн, В.Киричок), формування світогляду (О.Невмержицький), осмислення механізму використання різних виховних середовищ (В. Костіна, О. Савченко, Є. Салтанов), статевої соціалізації особистості (О.Петренко), батьківської педагогіки (А.Попова, О.Сухомлинська), взаємодії сім'ї та школи (Л. Бондар), проблем колективу і особистості (Г. Калмиков) та інших.

Однак, попри змістовність попереднього аналізу і наукову значущість отриманих результатів, має місце недостатність педагогічного аналізу спадщини В.Сухомлинського в контексті формування освітньо-розвивального середовища, яке розглядалося лише на рівні дії його окремих елементів. Поза увагою дослідників залишилися питання, що стосуються педагогічних засад формування освітньо-розвивального середовища початкової школи як системного явища теорії і практики навчання і виховання учнів початкової школи.

Формулювання цілей статті... **Метою статті** є виявлення і узагальнення специфіки сформованого В.О.Сухомлинським освітньо-розвивального середовища в умовах початкової школи.

Педагогічні ідеї та знахідки В. Сухомлинського не лише спричинили світоглядний переворот і педагогічну дискусію, але й актуалізували проблему педагогічного використання потенцій освітньо-розвивального середовища. Великий педагог не лише створив дієву виховну систему, але і зміг гармонізувати виховний вплив соціальних інститутів на дитину у с.Павлиш, тобто створив цілісне освітньо-розвивальне середовище на практиці.

Аналіз науково-педагогічних публікацій В.Сухомлинського переконливо свідчить, що інтегруючою педагогічною умовою у процесі розбудови цілісного освітньо-розвивального середовища стала особистість учителя як посередника між дитиною і соціумом, який поєднує субкультури дітей та дорослих. Це дає йому змогу ефективно вирішувати різні педагогічні проблеми.

Виклад основного матеріалу... Освітньо-розвивальне середовище Павлиської середньої школи визначається як своєрідна унікальна модель самопізнання, духовного та розумового збагачення особистості як учнів, так і вчителів, батьків з єдиною метою – сформувати особистісний потенціал, реалізувати себе як людину. Домінантним у створеному В.О.Сухомлинським освітньо-розвивальному середовищі у Павлиші є його толерантний характер, що передбачав гуманні та демократичні стосунки між учасниками навчально-виховного процесу, побудовані на взаємодії, гармонії, взаємоповазі, взаєморозумінні, співробітництві. Основними суб'єктами у цій моделі були: учень і вчитель, вихідним принципом діяльності – любов і повага до дитини, тепле і чуйне ставлення до неї, розуміння її.

Оскільки діяльність початкової школи виходить за межі освітніх функцій і здебільшого є одним з осередків культури, В. Сухомлинський зауважував, що „школа – колиска народу, колиска духу і культури народної” [11, с.361], то освітньо-розвивальне середовище розглядається як єдність підсистеми соціального, освітньо-виховного, культурного середовища. За змістовою спрямованістю – це середовище розвитку і виховання особистості, де школа – головний осередок, ключове джерело цього розвитку. Створення школи під блакитним небом В.О.Сухомлинський підпорядковував, за його словами, ідеї, яка окриляла його: „дитина за своєю природою –

допитливий дослідник, відкривач світу. То хай же перед ним відкривається чудовий світ в живих фарбах, яскравих і трепетних звуках, в казці та грі, у власній творчості, в красі, що надихає його серце, у бажанні робити добро людям” [14, с.33-34].

Передусім вчений думав про створення атмосфери, в якій проходить навчання. Зусилля педагогічного колективу школи були спрямовані на прагнення дати правильний напрям розвитку людської індивідуальності, так будувати навчальну і виховну роботу, щоб жоден наш вихованець не почував себе нездібним. Особливість школи В.Сухомлинського полягає у створенні у ній атмосфери цікавого багатогранного інтелектуального та духовного життя школярів. Одне із центральних завдань школи Василь Олександрович визначив так: виховання благородних, моральних, інтелектуальних, естетичних почуттів. „Наш ідеал – щоб зі школи вийшли в життя люди з громадською свідомістю, стійким світоглядом, готові проявити мужність і протистояння злу” [13, с.24-25].

Важливим компонентом освітньо-розвивального середовища Павлиша була школа, а в ній – педагогічний колектив, керівник якого був глибоко переконаним, що основною умовою всестороннього розвитку дітей є багате, різноманітне життя педагогічного колективу, розмаїття інтересів, широта світогляду, допитливість, відчуття нового в науці. На думку В.Сухомлинського, фундаментом, на якому стоїть школа і все, що в ній відбувається – це різносторонні знання, багатство розумового життя, постійний інтелектуальний ріст кожного учня та вчителя.

Директор турбувався про те, щоб у школі панувала творча співдружність однодумців, дбав про постійність складу колективу. У цьому Василь Олександрович вбачав запоруку збереження і примноження педагогічної культури, традицій школи.

Педагогічний колектив Павлиської школи складався 15 чоловіків і 20 жінок, що В.Сухомлинський вважав суттєвим, підкреслюючи, що колектив не повинен бути тільки жіночим. Рівновагу у статевому співвідношенні вчений вважав важливою умовою правильного виховання дітей, яким потрібні не тільки добрі поради і настанови, а й тверда чоловіча, батьківська рука. У колективі забезпечувалася наступність поколінь, здійснювалася передача досвіду від старших – молодшим, де особливо панувалася життєва мудрість старших. Стосунки будувалися на основі принципу колегіальності, ефективність якого залежала від спільності поглядів на ключові питання роботи школи [3].

Невичерпної краси грань педагогічної майстерності – уміння вчити дітей думати – давала поштовх до творчості, була важливим механізмом творення цільового середовища Павлиської сільської школи.

Характерними ознаками роботи директора Павлиської школи було прагнення допомогти кожному вчителю у створенні індивідуальної творчої лабораторії, доброзичливе ставлення, детальний аналіз роботи вчителя, увага до нього, спільний пошук істини.

Багато уваги у Павлиській школі приділялось традиціям – спільні свята (загальні, шкільні, сімейні), трудовим традиціям. Невід’ємним компонентам створеного у Павлиші освітнього середовища була матеріальна база школи, яка розглядалася в нерозривній єдності з умовами, що охоплювали природу, працю і громадську діяльність оточуючих людей.

На глибоке переконання вченого, предмети, що знаходилися тут, часто зроблені самими учнями з любов’ю і захопленням, поєднувалися в їх емоційній пам’яті з подіями, людськими стосунками, почуттями, переживаннями. Таким чином матеріальні цінності входили в духовне життя кожної дитини, зміцнюючи міжособистісні стосунки. Життя дитячого колективу школи В.Сухомлинського реалізовувало завдання розвитку особистості, здібностей, обдарувань дітей, виховання високоморальних вчинків, стремління робити добро суспільству і бути непримиренним до зла. Визначені сучасною дослідницею В.Мелешко [5] компоненти освітнього середовища яскраво простежуємо у створеній В.О.Сухомлинським педагогічній системі, яка ґрунтувалася на засадах етнопедагогіки, аксіології гуманної педагогіки, багатющому досвіді і мудрості керівника школи.

Відомо, що успіх навчально-виховної роботи багато в чому залежить від соціокультурного просторово-предметного розвивального середовища, під яким ми розуміємо потенційні можливості позитивного впливу розмаїття факторів, засобів, форм і методів у їх взаємодії на формування особистості майбутнього фахівця.

На основі аналізу педагогічних творів В.О. Сухомлинського виокремлено види соціокультурного середовища, в які були „занурені” учні Павлиської школи, а саме: пізнавальне, естетичне, комунікативне, екологічне, трудове, рефлексивне [8].

Пізнавальне середовище було організовано вченим з метою інтелектуально-творчого і фізичного розвитку особистості, засвоєння нею культурно сенсорних еталонів, а саме: культури відчуттів, сприймань, мислення, почуттів, волі, тобто психологічної і фізичної культури. „Як важливо, – зазначав В.О. Сухомлинський, щоб перші наукові істини дитина пізнавала в довкіллі,

щоб джерелом думки була краса й невичерпна складність природних явищ, щоб дитину поступово вводили у світ суспільних відносин, праці” [14, 8]. Учений був переконаний, що психічна культура (культура відчуттів, сприймань, мислення, волі) є підґрунтям інтелектуальної культури. Для її формування в школі були створені кімнати „Джерела знань”, „Кімната думки” і Золота бібліотека отроцтва. Через ті кімнати пройшли всі підлітки Павлиської школи. „Якими б цікавими не були б уроки, як би наполегливо не працював учитель над їх удосконаленням, – зазначає В.Сухомлинський, – підлітки ставляться до них байдуже, якщо інтелектуальні запити обмежуються уроками. До знань, набутих побіжно, не залежно від уроків, підлітки ставляться з великою повагою, дорожать ними; те, що здобує власними зусиллями людині особливо дороге” [11, 411]. Пізнавальне середовище є необхідною умовою формування всебічно розвиненої особистості майбутнього фахівця з вищою освітою.

Естетичне середовище – це художньо-естетичний стиль навчального закладу, це педагогічний стиль педагогічного колективу, педагогічна культура освітнього закладу, це змістовий аспект художньо-естетичного й морально-духовного розвитку дітей.

Павлиська школа, як і її директор, мала свій, тільки їй притаманний художньо-естетичний і педагогічний стиль, стиль високої педагогічної культури. У передмові до книги „Серце віддаю дітям” В. Сухомлинський зазначає, що найважливішим джерелом виховання є багатогранні емоційні відносини педагога з дітьми в єдиному, дружньому колективі, де вчитель – не тільки наставник, а й друг, товариш. Емоційні відносини „неможливі, якщо вчитель зустрічається з учнями тільки на уроці і діти відчують на собі вплив педагога тільки у класі” [13, 15]. Саме тому в Павлишці були і „Школа радості”, і „Школа під блакитним небом”, „Куток мрії”, і кімната „Джерела Знань”, „Кімната думки”, „Кімната казки”, „Сад здоров’я”, куточки здоров’я та ін., тобто все, що становило розвивальне естетичне середовище.

Рефлексивне середовище Павлиської школи було організоване таким чином, щоб кожен учень міг усвідомити себе, свій внутрішній світ, органічний зв’язок свого Я із зовнішнім предметним світом, природою, довкіллям, іншими людьми (батьками, учителями, однокласниками), культурою [7]. Вдумливий учитель, тонкий психолог В. Сухомлинський знав, що в шкільні роки сприймання естетичних якостей світу зливається з поглибленим логічним пізнанням, розумовим проникненням у природу речей і явищ. У школі перед учнями відкривається суть таких наукових істин, як вічність матерії, безмежність всесвіту, перехід енергії з одного виду в інший, єдність живого і неживого. В єдності логічного і естетичного пізнання, за словами Василя Олександровича, у злитті інтелектуальних і естетичних емоцій – джерело того, що „учні пильніше, уважніше вдивляються в людей, бачать Людину, відчують її внутрішній світ і самих себе” [12, с.442]. Таким стимулювальним, розвивальним рефлексивним середовищем, емоційним тлом педагог називав красу природи, красу людських стосунків, красу „життєвого середовища”, в якому постійно перебували учні вдома, у школі.

Допомогти учням Павлиської школи пізнати й усвідомити себе та внутрішній світ інших допомагав уведений у педагогічний режим шкільних уроків постійний обмін духовними цінностями, які учні здобули в процесі самоосвіти.

Комунікативне середовище вчений розумів як виховання в учнів і учителів любові до рідної мови виховання культури мовлення і мислення, тобто, за словами В.О. Сухомлинського, „мовної психокультури”, що є стрижнем комунікативної культури. „Я твердо переконаний, пише вчений, що багато труднощів виховання криється в тому, що інтелектуальне входження у світ не супроводжує робота вчителя з розвитку емоційно-естетичної мовленнєвої культури, чутливості дітей до краси рідного слова” [11, с.169]. Свої думки щодо організації культурно-комунікативного середовища викладено ним на шпальтах багатьох наукових праць, в яких ідеться про виховання любові до рідної мови і Слова, слова вчителя, слова батьків, слова учнів, які вели постійно „Словесну скриньку”. Культурно-комунікативне середовище початкової школи вимагає передусім досконале володіння педагогічним колективом українською літературною мовою та національної спрямованості навчально-виховної роботи зі школярами.

Екологічне середовище створювалося В.Сухомлинським щодня: це уроки серед рідної природи, це подорожі й екскурсії в природу. Це школа під блакитним небом; це щоденне звертання учнів до краси рідної природи, адже людина, яка відчуває всім серцем красу рідної природи, не може завдати їй шкоди. „Ось на шкільній алеї цвіте бузок, – звертається вчитель до учнів. – Вам хочеться зламати квітучу гілочку. Але якщо кожен задовольнить таке бажання, квітучий кущ перетвориться в оголене гілля. Людям нічим буде милуватися – своїм вчинком ви вкрадете в них красу” [12, с.442]. І продовжує далі: „А на цій зеленій галявинці хотілося б пограти в м’яча, але не можна: трава тут завжди має бути чистою, бо вона – це чисте повітря” [12, с.443] і т. ін.

Трудове середовище передбачало організацію ручної праці школярів, за словами вченого, „праці рук, що вимагала тонких, розрахованих рухів” [13, с.408]. До ручної праці залучались учні

на уроках з трудового навчання, і в різноманітних гуртках. Адже той, хто навчився володіти різцем, уважав учений, гарно пише, чутливо ставиться до найменшої неакуратності, непримиримий до роботи як-небудь. Рука дисциплінує розум: виховує самоконтроль і чутливість думки до точності, тонкості, краси. „Руки мислять, – пише В.Сухомлинський, – і саме в ці моменти пробуджуються творчі ділянки мозку” [3, с.74].

Узагальнення наукових джерел В.О.Сухомлинського дає можливість конкретизувати характеристику компонентів освітнього середовища Павлиської школи:

– *просторовий*: організація життєвого простору школярів: піонерська кімната, радіолабораторія, шкільний сад, методичний кабінет, майстерні, теплиця, пришкільна ділянка, музей, куточки книги батьків, образотворчого мистецтва, бібліотека, кімната казки, куточок юних краєзнавців, алея юності, стенди з малюнками школярів, тематичні виставки малюнків, картинок, карта району із позначкою знахідок юних краєзнавців, плакати-монтажі, панно, квіти, столик для шахів, гуртки художньої вишивки тощо;

– *змістовий*: концепція навчання – навчити вчитися, що спрямована на радість пізнання, успіх у навчанні, на інтелектуальний та духовний ріст; основна ідея виховання – формування високоморальних громадян суспільства, котрі вміють розрізняти добро і зло, виховання людини чистої і благородної душі; утвердження любові до людей діяльності, в праці; виховання знаннями, формування стійких переконань, утвердження в душі вихованців вищої цінності світу – людини (бесіди, зустрічі, школа педагогічної культури). Сюди ж відносять рекомендації, пам’ятки вчителям, учням, батькам, плани;

– *комунікативний*: демократичний стиль спілкування, оснований на взаємодії, співробітництві, взаємоповазі взаєморозумінні, розташування школи на тихій околиці села, серед природи, поблизу великих водоймищ, поруч із стадіоном, нестандартні уроки – роздуми, уроки-міркування, уроки мислення серед природи, екскурсії, туристичні походи, піонерські та комсомольські збори, індивідуальні читання, складання казок, творів, диспути, дослідницька робота на навчально-дослідній ділянці, робота на тваринницькій фермі, змагання на заняттях гуртків юних селекціонерів, юних радіотехніків, музичні вечори, мандрівки у світ краси природи, мистецтва, спілкування в гуртках, в праці тощо.

Основними рисами та механізмами, які забезпечили результативність впливу цільового середовища Павлиської школи, є: сформованість колективу односторонців; координація, згуртованість та злагодженість дій педагогічного колективу, родини, громадськості; гуманізм і демократія у взаємостосунках членів колективу; любов до дітей; віра в людину, повага, взаєморозуміння, взаємодопомога; дисципліна, відповідальність перед колективом і самим собою; систематична, натхненна праця, творча взаємодія; повага до традицій свого народу, свого села, своєї школи; радість успіху в пізнанні, навчанні; турбота про здоров’я, фізичне загартовування школярів; захоплення таємницями природи, відчуття її простору, краси, бережне ставлення до неї; розширення світогляду школярів; формування стійких переконань; гармонія серця й розуму, єдність думки й почуттів; єдність інтелектуального, духовного, фізичного розвитку особистості; гармонія серця й розуму, єдність думки й почуттів; культ фізичної праці.

У цілісній системі освітнього середовища Павлиської школи, яка складалася впродовж десятиріч, приділялася значна увага розумовому, моральному, екологічному, естетичному, громадянському, патріотичному вихованню. А головне, як стверджував В.О.Сухомлинський, – „на нашій совісті найбільш цінне, що є у світі – людина. Об’єкт нашої праці – жива душа” [13, 229]. З плином часу ця істина не застаріла. Навпаки, в новому суспільстві, що створює всі умови для багатогранного розвитку особистості, ця істина набуває особливого змісту. Як заповіт сучасному і майбутньому звучать слова вченого: „Вступаючи на шлях педагогічної праці, ви подумки даєте собі клятву: відкрити в кожній дитині всі задатки, здібності, сили. А для цього треба знати, кого ви виховуєте” [13, 229].

Отже, домінантною ознакою створеного В.Сухомлинським освітньо-розвивального середовища була підпорядкованість і спрямованість впливу всіх його компонентів на формування особистості школяра.

Висновки... Творчість педагогічного колективу, наукове дослідження власної праці, глибоке вивчення дитини – єдність цієї тріади стали умовою і результатом успіху створеного В.Сухомлинським освітньо-розвивального середовища у Павлиші, усі складові якого забезпечувалися спільними зусиллями учнів, вчителів, батьків, громадськості під керівництвом мудрого і майстерного Вчителя, Науковця, Людини, яка над усе любила дітей і віддала їм своє серце. Вважаємо, що детальніше вивчення всіх складових освітньо-розвивального середовища Павлишської школи може розширити джерела формування особистості вчителів та учнів, забезпечити умови для їх саморозвитку та самовираження.

Перспективи подальших досліджень полягають у розробці організації освітньо-розвивального середовища сучасної початкової школи на основі досвіду В.О.Сухомлинського, технології її реалізації.

Список використаних джерел та літератури:

1. Беляев Г. Ю. Педагогическая характеристика образовательной среды в различных типах образовательных учреждений / Г. Ю. Беляев. – М. : ИЦКПС, 2000. – 288 с.
2. Енциклопедія освіти / гол. ред. В. Г. Кремень. – К. : Юрінком Інтер, 2008. – 1040 с.
3. Замахкіна О. Д. Ідеї розвивального навчання молодших школярів у педагогічній спадщині В. О. Сухомлинського / О. Д. Замахкіна // Початкова школа. – 2001. – № 10. – С. 74–77.
4. Малиношевський Р. В. Цілепокладання як складова соціально-педагогічних засад розбудови цілісного виховного середовища В. Сухомлинським / Р. В. Малиношевський // Теоретико-методологічні проблеми виховання дітей та учнівської молоді : зб. наук. праць. – Вип. 14, кн. 2. – Кам'янець-Подільський : Видавець Зволейко Д.Г., 2010. – С. 188–198.
5. Савченко О. Я. Екологія дитинства: В. О.Сухомлинський і сучасна початкова школа / О. Я. Савченко // Початкова школа. – 2000. – № 11. – С. 1–4.
6. Савченко О. Я. Навчально-виховне середовище сучасної школи: діалог з В. О. Сухомлинським / О. Я. Савченко // Наук. вісник Миколаївського державного університету. – Вип.8. Педагогічні науки. – Ч.1. – 2005. – С. 4–9.
7. Сироветник Н. О. Організація виховного середовища в початкових класах : навч.-метод. посіб. / Н. О. Сироветник. – К. : Володарка, 2009. – 100 с.
8. Сорока Г. І. Сучасні виховні системи та технології : навч.-метод. посіб. / Г. І. Сорока. – Х., 2002. – 128 с.
9. Сухомлинський В. О. Як виховати справжню людину / В. О.Сухомлинський // Вибр. твори в 5-и т. – К. : Рад. школа, 1977. – Т. 2. – С. 159–447.
10. Сухомлинський В. О. Особая миссия / В. О. Сухомлинський // Вибр. пед. твори в 5-и т. – К. : Рад. школа, 1979. – Т. 5. – С. 442–445.
11. Сухомлинський В. О. Павлівська середня школа / В. О. Сухомлинський // Вибр.пед. твори в 5-и т. – К. : Рад. школа, 1979. – Т. 4. – С. 1–412.
12. Сухомлинський В. О. Серце віддаю дітям. Народження громадянина. Листи до сина / В. О. Сухомлинський // Вибр. пед. твори в 5-и т. – К. : Рад. школа, 1979. – Т. 3. – 1980. – С. 7–301.

Анотація

О.Т.Пысарчук

Формирования образовательно-развивающей среды начальной школы в педагогическом наследстве В. Сухомлинского

Исследованы факторы, условия и особенности организации образовательно-развивающей среды начальной школы в педагогическом опыте В. Сухомлинского; конкретизировано понятие „образовательно-развивающая среда”; выделены основные компоненты образовательно-развивающей среды начальной школы В. Сухомлинского, обобщенно основные механизмы ее создания, показано условия обеспечения ее результативности; обосновано возможности трансформации основных компонентов образовательно-развивающей среды В. Сухомлинского в современной системе начального образования.

Ключевые слова: образовательно-развивающая среда, начальная школа, педагогическое наследство В. Сухомлинского, компоненты образовательно-развивающей среды.

Summary

О.Т.Pysarchuk

The Environment of Elementary School in V.O.Sukhomlyns'kyi Pedagogical Inheritance

This article explores the factors, conditions and peculiarities of developing educational environment of elementary school teachers in the teaching experience V.O.Sukhomlyns'kyi; concretize the concept of „developing educational environment”, highlighted the main components of developing educational environment of elementary school V.O.Sukhomlyns'kyi, generalized basic mechanisms of its creation, provided that it shows the effectiveness, and reasonably possible transformation of the basic components of education and developing environment V.O.Sukhomlyns'kyi in the modern system of primary education.

Keywords: environment, education and developing environment, primary school teachers, creativity V.O.Sukhomlyns'kyi.

Дата надходження статті:

„31” серпня 2011 р.